

Національна академія наук України

Інститут проблем машинобудування ім. А. М. Підгорного

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Заступник директора
з наукової роботи

Робоча програма навчальної дисципліни

Моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин

спеціальність 142 - енергетичне машинобудування

2019 / 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою інституту

18 жовтня 2018 року, протокол №10

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Авраменко А.М., к.т.н., с.н.с., в.о. завідувача відділу водневої енергетики
(вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади)

Програму схвалено на засіданні відділу «Оптимізація процесів і конструкцій турбомашин»

Протокол від 10 вересня 2018 року, № 2

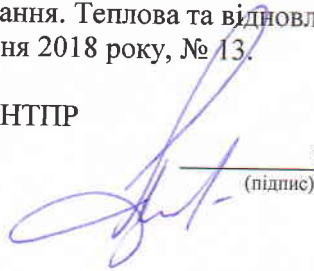
Завідувач відділу «Оптимізація процесів і конструкцій турбомашин»

(підпис)

чл.-кор. НАН України О.Л.Шубенко
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-технічною проблемною радою
«Енергомашинобудування. Теплова та відновлювальна енергетика. Екологія»
Протокол від 13 вересня 2018 року, № 13.

Голова НТПР

(підпис)

чл.- кор. НАН України А.В.Русанов
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин” складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю

142 - енергетичне машинобудування.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин» є формування знань в галузі чисельного моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин та оволодіння навичками формування та адаптації розрахункової сітки, опису граничних умов та аналізу результатів моделювання

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Основними завданнями вивчення дисципліни «Моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин» є опанування методики чисельного моделювання нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин

1.3. Кількість кредитів 3

1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни

Вибіркова	
Вид підсумкового контролю - залік	
Рік підготовки	1-й
Семестр	1-й
Лекції	45 год.
Практичні, семінарські заняття	-
Лабораторні заняття	-
Самостійна робота	45 год.
Індивідуальні завдання	-

1.6. Заплановані результати навчання

знати :

- фізичну суть явищ, які виникають при тепломасообмінних процесах у проточних частинах турбомашин;
- математичні моделі для опису ламінарної та турбулентної течії рідини та газу.

вміти :

з використанням чисельних методів моделювати процеси нестационарних в'язких просторових течій у проточних частинах турбомашин.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Математичні моделі об'єктів турбоустановки

Тема 1. Математична модель одномірної течії робочого тіла у багатоступеневій проточній частині

Основні рівняння

Тема 2. Математична модель вісисиметричної течії реального робочого тіла у проточній частині багатоступеневої турбіни

Основні рівняння

Розділ 2. Метод скінченних різниць

Тема 1. Скінченно-різницева апроксимація рівнянь у частинних похідних

Загальні питання та визначення.

Тема 2. Різні методи побудови скінченно-різницевої схем

Застосування нерегулярних сіток

Тема 3. Стійкість скінченно-різницевої схем

Задачі

Розділ 3. Застосування методу скінченних різниць для розв'язання модельних рівнянь

Тема 1. Хвильове рівняння

Явні та неявні методи Ейлера

Тема 2. Рівняння теплопровідності

Простий явний метод

Тема 3. Рівняння Лапласа

Скінченно-різницеві аналоги рівняння Лапласа

Тема 4. Рівняння Бюргерса (нев'язка течія)

Метод Лакса

Тема 5. Рівняння Бюргерса (в'язка течія)

Метод різниць уперед по часу та центральних різниць по простору

Розділ 4. Основні рівняння рідини та теплообміну

Тема 1. Рівняння Рейнольдса для турбулентної течії

Рівняння руху, енергії

Тема 2. Рівняння пограничного шару

Рівняння нерозривності, руху, енергії

Тема 3. Рівняння Ейлера

Рівняння нерозривності, кількості руху

Розділ 5. Чисельні методи розв'язання рівнянь Нав'є-Стокса

Тема 1. Рівняння Нав'є-Стокса для стисливої рідини

Явний та неявний метод Мак-Кормака

Тема 2. Рівняння Нав'є-Стокса для нестислової рідини

Підхід з використанням завихреності та функцій току

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин						
	усього	у тому числі					
		лекції	практ.	лаб.	сем.	інд.	с.р.
1	2	3					
Розділ 1. Математичні моделі об'єктів турбоустановки							
Тема 1. Математична модель одномірної течії робочого тіла у багатоступеневій проточній частині	4	2					2

Тема 2. Математична модель вісісиметричної течії реального робочого тіла у проточній частині багатоступеневої турбіни	4	2					2
Разом за розділом 1	8	4					4
Розділ 2. Метод скінченних різниць							
Тема 1. Скінченно-різницева апроксимація рівнянь у частинних похідних	8	4					4
Тема 2. Різні методи побудови скінченно-різницевої схем	4	2					2
Тема 3. Стійкість скінченно-різницевої схем	4	2					2
Разом за розділом 2	16	8					8
Розділ 3. Застосування методу скінченних різниць для розв'язання модельних рівнянь							
Тема 1. Хвильове рівняння	4	2					2
Тема 2. Рівняння теплопровідності	4	2					2
Тема 3. Рівняння Лапласа	10	5					5
Тема 4. Рівняння Бюргерса (нев'язка течія)	10	5					5
Тема 5. Рівняння Бюргерса (в'язка течія)	10	5					5
Разом за розділом 3	8	4					4
Розділ 4. Основні рівняння рідини та теплообміну							
Тема 1. Рівняння Рейнольдса для турбулентної течії	4	2					2
Тема 2. Рівняння пограничного шару	8	4					4
Тема 3. Рівняння Ейлера	4	2					2
Разом за розділом 4	16	8					8
Розділ 5. Чисельні методи розв'язання рівнянь Нав'є-Стокса							
Тема 1. Рівняння Нав'є-Стокса для стисливої рідини	8	4					4
Тема 2. Рівняння Нав'є-Стокса для нестисливої рідини	4	2					2
Разом за розділом 5	12	6					6
Усього годин	90	45					45

4. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Нові методи визначення теплофізичних властивостей робочих тіл	7
2	Нові матеріали, що використовуються або можуть бути використані в енергомашинобудуванні	7
3	Нові методи експериментального дослідження деталей та вузлів енергообладнання	9

4	Основні сучасні напрямки розвитку науки про чисельні методи у гідродинаміці	2
5	Виконання розрахунків течії рідини у проточних частинах енергообладнання	2
6	Виконання розрахунків течії газу у проточних частинах енергообладнання	2
7	Визначення теплофізичних характеристик робочих тіл	2
8	Неявна скінченно-об'ємна апроксимація модифікованих рівнянь	2
9	Чисельна реалізація крайових умов	4
10	Метод розв'язання рівнянь к-е моделі турбулентності	2
11	Чисельна реалізація методу пристіночних функцій	4
12	Турбулентна течія у плоскому каналі	2
	Разом	45

5. Методи контролю

На заняттях – опитування. По закінченні вивчення розділу – усний контроль. Форма підсумкового контролю знань — залік.

6. Схема нарахування балів

Поточне тестування															Залік	Сума	
Розділ 1		Розділ 2			Розділ 3					Розділ 4			Розділ 5		Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15			
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	80	20	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для заліку
50 – 100	Зараховано
0–49	Не зараховано

7. Рекомендована література

1. Аэродинамический расчёт и оптимальное проектирование проточной части турбомашин: монография / А. В. Бойко [и др.]. – Харьков : НТУ«ХПИ», 2002. – 356 с
2. Многокритериальная многопараметрическая оптимизация проточной части осевых турбин с учетом режимов эксплуатации: монография / А. В. Бойко, А. П. Усатый, А. С. Руденко. – Харьков : Изд-во «ПідручникНТУ “ХПІ”», 2014. – 220 с.
3. Бойко А.В. Аэродинамика проточной части паровых и газовых турбин: расчёты, исследования, оптимизация, проектирование / А. В. Бойко, А. В. Гаркуша. – Х.: ХГПУ, 1999. – 360 с.
4. Вычислительная гидромеханика и теплообмен, Том 1, 2, Андерсон Д., Таннехилл Дж., Плетчер Р., 1990.
5. Русанов А.В. Математическое моделирование нестационарных газодинамических процессов в проточных частях турбомашин / А.В. Русанов, С.В. Ершов // Монография. – Харьков, ИПМаш НАН Украины, 2008. – 275 с

Основна література

1. Cedar R. D., Stow P., “A compatible mixed design and analysis finite element method for the design of turbomachinery blades”, *Internat. J. Numer. Methods in Fluids*, 5 (1985), 331–345
2. Вольп Г., Мельник Р. Е., “Метод проектирования замкнутых профилей с произвольным сверхкритическим распределением скоростей”, *Аэрокосмич. техн.*, 1987, № 4, 66–76
3. Самойлович Г. С. Переменные и переходные режимы в паровых турбинах / Г. С. Самойлович, Б. М. Трояновский. – М. : Энергоиздат, 1982. – 494 с.
4. Арзуманов А.М. Многорежимная оптимизация проточной части паровой турбины с учётом изменения параметров тепловой схемы / А. М. Арзуманов, К. Л. Лапшин // *Теплоэнергетика*. – 2003. – No 12. – С. 68–71.

Допоміжна література

1. Rusanov A.V. The new implicit ENO method for 3D viscous multi stage flow calculations / A.V. Rusanov, S.V. Yershov // *Computational Fluid Dynamics '96. Proc. 3rd ECCOMAS Computational Fluid Dynamics Conf.*, September 9–13, 1996, Paris, France. – 1996. – P. 911–916.
2. Rusanov A.V. Numerical method for calculation of 3d viscous turbomachine flow taking into account stator // rotor unsteady interaction / A.V. Rusanov, S.V. Yershov / *The 4th Colloq. Process Simulation*, ed. A. Jokilaakso, 11–13 June 1997, Espoo, Finland, 1997. – P. 179–197.
3. Calculations of 3D viscous compressible turbomachinery flows / S. Yershov, A. Rusanov, A. Gardzilewicz, P. Lampart // *Proc. 2nd Symp. on Comp. Technologies for Fluid/Thermal/Chemical Systems with Industrial Applications, ASME PVP Division Conf.*, 1-5 August 1999, Boston, USA, PVP – 1999. – Vol. 397.2. – P. 143 – 154.
4. Investigations of flow characteristics of an HP turbine stage including the effect of tip leakage and windage flows using a 3D Navier-Stokes solver with source/sink-type boundary conditions / P. Lampart, A. Gardzilewicz, S. Yershov, A. Rusanov // *Proc. 2000 Int. Joint Power Generation Conf. Miami Beach, Florida, July 23-26, 2000.* – IJPGC2000-15004. – P. 1 – 8.
5. The comparison of performance of the Menter shear stress transport and Baldwin-Lomax turbulence models with respect to CFD prediction of losses in HP axial turbine stages / P. Lampart, J. Świryczuk, A. Gardzilewicz, S. Yershov, A. Rusanov // *Technologies for Fluid/Thermal/Structural/Chemical Systems with Industrial Applications, ASME 2001, PVP- Vol. 424-2*, P. 1 – 12.

8. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Обзор новых возможностей программных продуктов ANSYS/CFX для задач вычислительной аэродинамики/
<https://sapr.ru/article/6937>
2. Вычислительная гидродинамика/
<https://www.cadfem-cis.ru/products/ansys/fluids/>
3. Развитие методов численного моделирования пространственных течений жидкости и газа для решения актуальных фундаментальных задач, связанных с проектированием перспективных аэрогидродинамических установок/
https://www.rfbr.ru/rffi/ru/project_search/o_247171
4. Бібліотека ПІМаш НАН України.